

DOCENTENHANDLEIDING

katern E1.5 Sociaal culturele dimensie

2 Sociaal culturele kenmerken en veranderingen – vwo

E1.5 Sociaal-culturele dimensie

Eindtermen

De kandidaat kan sociaal-culturele kenmerken van het Caribisch gebied beschrijven, verklaren en analyseren.

In dit verband kan de kandidaat:

- De sociale-culturele positie van verschillende bevolkingsgroepen op en tussen eilanden in het Caribisch gebied beschrijven, verklaren en analyseren (1)*
- Sociaaleconomische, culturele en etnische spanningen op de eilanden in het Caribisch gebied beschrijven, verklaren en analyseren.

Belangrijke werkwijzen:

- Vergelijken van sociaal geografische verschijnselen in het Caribisch gebied en deze in hun geografische context plaatsen.

Aandachtspunten:

- Geldzendingen /remittances spelen een grote rol in de sociaaleconomische positie van eilandbewoners.
- De omvang van de eilanden bepaalt de kwaliteit en de kwantiteit van medische en educatieve voorzieningen. (1)
- Door migratie ontstaan integratievraagstukken.
- Op verschillende eilanden is er sprake van cultuurverandering als gevolg van migratie en grootschalig toerisme.
- *De maatschappelijke positie van verschillende bevolkingsgroepen kan tot verschillen leiden in de sociaaleconomische positie.*
- *Het eilandkarakter en de grote verscheidenheid aan culturele invloeden zorgt voor een grote verscheidenheid aan lokale mengculturen in het Caribisch gebied (creolisering).*

Belangrijke begrippen:

- Culturele verscheidenheid / multiculturaliteit (1)
- Sociale / ruimtelijke segregatie (1)
- Naturalisatie
- Talen (1)
- (neo)Kolonialisme (1)
- Sustainable Development Goals (SDG) (1)
- Gentificatie
- Geldzendingen (remittances)
- *Vorming van zelfbouwwijken*
- *Creolisering*
- *diaspora*

(1)* Eindtermen, aandachtspunten en begrippen behandeld in het eerste katern Sociaal-culturele dimensie.

Instaptoets

Lees de omschrijvingen en voorbeelden 1 t/m 7 en kies uit welk begrip hierbij hoort, of omschreven wordt.

- *homogenisering* – *diffusie* – *lingua franca* – *regionale identiteit* – *cultuurgebied* – *naturalisatie* – *globalisering*

- 1** In delen van Oost-Afrika is Swahili een veelgebruikte taal, omdat het wordt begrepen en gesproken door mensen met verschillende inheemse talen in de regio.
- 2** Internationale modetrends en merken leiden ertoe dat kledingstijlen en voorkeuren steeds meer op elkaar gaan lijken.
- 3** Schotten hechten veel waarden aan hun Schotse cultuur, ze hebben hun eigen tradities en muziek en een eigen accent in de taal.
- 4** Het steeds verdergaande proces van uitwisseling tussen landen, mensen, diensten en goederen over de hele wereld, waardoor de verweving tussen gebieden en samenlevingen toeneemt.
- 5** Muziekstijlen en popcultuur verspreiden zich wereldwijd via muziekopnamen, concerten en media.
- 6** Een migrant uit Colombia doorloopt de stappen zoals de verblijfsvereisten en het slagen voor het inburgeringsexamen om uiteindelijk staatsburger te worden van Aruba.
- 7** De Arabische wereld omvat landen uit het Midden-Oosten en Noord-Afrika, hier is Arabische de meest gesproken taal en de islam de meerderheidsreligie.

- 1** *Lingua franca*
- 2** *Homogenisering*
- 3** *Regionale identiteit*
- 4** *Globalisering*
- 5** *Diffusie*
- 6** *Integratie*
- 7** *Cultuurgebied*

Stap 1

1. Geef aan hoe het komt dat het grootste gedeelte van Noord- en Zuid-Amerika overwegend aanhanger is van het christelijk geloof.

Dit komt door de kolonisatie vanuit Europa. De kolonistoren namen het christelijk geloof mee en verspreiden dit actief onder de inheemse bevolking.

2. Kies een land in het Caribisch gebied, en onderzoek het geloof in dat land door te kijken naar de gegevens van de land op de interactieve kaart, zoals in bron 8.
3. Geef een verklaring voor welke geloven er zijn in het gekozen land.

Afhankelijk van het gekozen land. Voor Trinidad uit het voorbeeld zou het antwoord kunnen zijn:

Het christendom is meegekomen met de kolonisatie vanuit Europa. Na de afschaffing van de slavernij ontstond een tekort aan arbeidskrachten die de Britse overheid oploste door contractarbeiders te halen uit Brits-Indië. Deze arbeiders waren voornamelijk hindoe, een kleinere groep was moslim. Hierdoor ontstonden hindoeïstische en islamitische gemeenschappen naast de christelijke bevolking.

De kaart is niet volledig: er ontbreken landen en de gegevens bij sommige gebieden zijn niet correct.

4. Geef een voorbeeld van een land dat ontbreekt

Aruba en Curaçao ontbreken

5. Geef aan waarom de gegevens bij Puerto Rico niet correct zijn.

De gegevens zijn van de hele Verenigde Staten, in plaats alleen van Puerto Rico

6. Geef een voorbeeld uit je eigen omgeving dat kenmerkend is voor de cultuur van jouw eiland.

Eigen antwoord

- Als inwoner van **Aruba** zou een kenmerkend voorbeeld van de eigen cultuur het jaarlijkse carnavalsfeest kunnen zijn. Carnaval op Aruba is een kleurrijk en levendig evenement dat de hele gemeenschap verenigt in vieringen vol muziek, dans, en uitbundige kostuums.

- Als inwoner van **Curaçao** zou een kenmerkend voorbeeld van de eigen cultuur de traditionele muziek- en dansstijl tambú kunnen zijn. Tambú is diep geworteld in de geschiedenis van Curaçao en is een belangrijk onderdeel van onze culturele identiteit.

7. Geef een voorbeeld uit je eigen omgeving dat **niet** kenmerkend voor de cultuur van jouw eiland. Kun je aangeven op welke manier dit element naar jouw eiland is gekomen?

Eigen antwoord

- Een voorbeeld van iets dat niet typisch is voor de cultuur van **Aruba**, maar toch aanwezig is, zijn de fastfoodketens zoals McDonald's kunnen zijn. Ze hebben nu een zekere invloed op de eetgewoonten en het culinaire landschap. Deze fastfoodketens zijn naar Aruba gekomen als gevolg van de globalisering en de toeristenindustrie.

- Een voorbeeld van iets dat niet typisch is voor de cultuur van **Curaçao**, maar toch aanwezig is, is de populariteit van bepaalde internationale muziekgenres, zoals hip-hop of popmuziek. Hoewel Curaçao een rijke muzikale traditie heeft, waaronder genres zoals tumba, wals, en tambú, zijn internationale muziekstijlen zoals hip-hop en popmuziek ook populair onder de jeugd en jongvolwassenen van het eiland. Deze internationale muziekgenres zijn naar Curaçao gekomen via verschillende kanalen, waaronder radio, televisie, internet en sociale media. Ze worden vaak geassocieerd met westerse popcultuur en hebben een sterke invloed op de muzieksmaak en stijl van jongeren op het eiland.

Door migratie, toerisme, handel, sociale media.

8. Bespreek de voorbeelden met een klasgenoot.

Eigen antwoord

9. Beschrijf hoe carnaval in het Caribisch gebied een voorbeeld is van culturele diffusie. Het is een mengeling van verschillende culturele invloed die over tijd en via contact tussen groepen zijn verspreid.

Het feest, wat in Europa al bestond, kreeg in het Caribisch gebied een nieuwe vorm door invloeden vanuit verschillende culturen.

10. Geef minstens twee culturen die invloed hebben gehad op de ontwikkeling van carnaval.

Afrikaanse cultuur (de muziek en ritmes maakte het feest expressiever en levendiger)

Europese cultuur (de katholieke traditie van feesten voor Aswoensdag)

11. Ben jij opgegroeid met de verhalen van Anansi of andere verhalen? Welke?

Eigen antwoord

12. Kies een verhaal uit van Anansi en lees het verhaal.

Eigen antwoord

13. Beschrijf hoe uit het gelezen verhaal de antikoloniale protestfunctie blijkt.

Eigen antwoord. Mogelijke elementen van het antwoord kunnen zijn

- Anansi neemt het als klein, zwak figuur (een spin) op tegen sterkere dieren zoals een tijger. Hij gebruikt sluwheid, list en humor om zich zelf te redden of om te winnen. Dit weerspiegelt de positie van de tot slaaf gemaakten, die geen macht hadden maar toch manieren vonden om zich te verzetten. Niet met geweld, maar met slimheid.
- De koning of tijger in het verhaal staat vaak symbool voor de kolonisator of de slaveneigenaar, terwijl Anansi de tot slaaf gemaakte Afrikaanse mens representeerde. De kritiek werd verborgen in ogenschijnlijk onschuldige fabels.

14. Geef aan hoe diffusie het verhaal van Anansi beïnvloedt.

Volksverhalen kunnen elementen bevatten die afkomstig zijn uit de verschillende oorspronkelijke culturen. Door diffusie kunnen deze verhalen zich blijven aanpassen aan een nieuwe omgeving, waardoor ze eigentijds blijven. Volksverhalen bevatten vaak culturele waarden en identiteit, in een diverse gemeenschap geven deze verhalen een gezamenlijke identiteit.

Stap 2

1. Beschrijf in twee stappen hoe toerisme bij kan dragen aan het behoud van cultureel erfgoed.

Toerisme levert inkomsten op, bijvoorbeeld via entreegelden.

Deze inkomsten kunnen worden gebruikt voor het onderhoud, restauratie en bescherming van de monumenten.

Fort Oranje wordt in de tekst genoemd als voorbeeld van cultureel erfgoed dat wordt onderhouden.

2. Beredeneer waarom het belangrijk is dat dit soort historische gebouwen behouden blijft.

Historische gebouwen zoals Fort Oranje zijn belangrijk voor het cultureel bewustzijn over het slavernijverleden.

Dit is onderdeel van de geschiedenis en identiteit van een gebied.

3. Beredeneer hoe toerisme kan bijdragen aan het behoud van de lokale cultuur van een gebied.

Toerisme zorgt ervoor dat lokale gemeenschappen meer waarde hechten aan hun cultuur omdat toeristen die cultuur waarderen.

Hierdoor worden tradities beter bewaard.

4. Geef een omschrijving van het begrip 'culturele commercialisering'. Licht je antwoord toe met een voorbeeld.

Culturele commercialisering betekent dat culturele tradities worden aangepast om toeristen tevreden te stellen, wat kan leiden tot een verlies van authenticiteit.

Voorbeeld: in Montego Bay worden dans- en muziekvoorstellingen opgevoerd die voldoen aan toeristische verwachtingen, maar die weinig met de echte cultuur te maken hebben.

- 5.** Beschrijf hoe culturele uitwisseling door toerisme kan leiden tot
- Positieve gevolgen
 - Negatieve gevolgen.
- Positief: toeristen en lokale bewoners leren elkaar cultuur beter begrijpen.
Negatief: er kan onbegrip ontstaan of toeristen nemen culturele symbolen over op een negatieve manier.
- 6.** Geef een
- nadeel van massatoerisme vanuit de sociaal-culturele dimensie
Lokale cultuur en tradities kunnen verloren gaan omdat alles wordt aangepast aan de wensen van toeristen / overlast voor bewoners / toename van conflicten tussen bewoners en toeristen.
 - nadeel van massatoerisme vanuit de economische dimensie
Een groot deel van de opbrengsten gaat naar buitenlandse touroperators in plaats van naar de lokale bevolking / stijgende huizenprijzen in toeristische gebieden / sterke afhankelijkheid van het toerisme.
 - voordeel van massatoerisme vanuit de economische dimensie
Massatoerisme zorgt voor werkgelegenheid in hotels, restaurants en toeristische activiteiten / levert inkomsten op via belastingen.
 - een mogelijke oplossing die de overheid zou kunnen nemen tegen massatoerisme.
De overheid kan het aantal bezoekers beperken door maximaal aantallen of toeristenbelasting in te voeren, waardoor er minder massatoerisme komt.
- 7.** Kies een lokaal toeristisch gebied, dat kan bijvoorbeeld een wijk zijn of het strand, of een populaire culturele attractie, museum of evenement en beschrijf deze kort.
- 8.** Onderzoek de impact van toerisme in dit gebied/plek/attractie. Verzamel gegevens over:
- de economische voor- en nadelen;
 - invloed op de ruimtelijke omgeving, denk hierbij aan wegen of (slopen van) bebouwing, afval;
 - verandering in cultuur op de lokale leefstijl (door de vele toeristen).
- 9.** Verzamel de informatie op verschillende manieren. Kies minimaal 2 van de volgende onderzoeksmethoden uit:
- Je kunt een interview houden met iemand die werkzaam is bij het door jullie gekozen toeristisch gebied/plek/attractie;
 - Je kunt informatie zoeken op internet, gebruik bijvoorbeeld de website van het door jullie gekozen toeristische gebied/plek/attractie;
 - Je kunt langsgaan en foto's maken, van het gebied/de plek/de attractie;
 - Je kunt lokale bewoners interviewen of enquêtes afnemen en vragen naar de verandering en impact van toeristen. Vraag hierbij naar positief en negatieve gevolgen.
- 10.** Kies een manier waarop jullie de bevindingen van jullie onderzoek kunnen presenteren; een poster, een digitale presentatie, een verslag.
- 11.** Presenteer jullie bevindingen aan de klas door middel van een mondelinge presentatie. Ondersteun je presentatie met verhalen die je hebt gehoord of foto's die jullie gemaakt hebben.

Rol van de docent:

In de onderzoeksfase de groepjes begeleiden.

Voorafgaand aan de presentaties kunnen de volgende vragen gepresenteerd worden:

- Hoe beïnvloedt toerisme cultuurverandering op het eiland? Noteer voordelen en nadelen.

- Hoe kan toerisme bijdragen aan het behoud van cultureel erfgoed?

Leerlingen kunnen informatie halen uit de presentaties.

Na afloop van de presentaties kan er gediscussieerd worden over duurzaam toerisme met behoud van eigen cultuur.

Voorbeeld van onderzoek:

Gekozen toeristisch gebied: Het strand van Mambo Beach op Curaçao.

Impact van toerisme:

- Economische voor- en nadelen: Het toerisme bij Mambo Beach brengt economische voordelen met zich mee, zoals werkgelegenheid in de horeca, verkoop van souvenirs en toegangsprijzen voor strandstoelen. Echter, het kan ook leiden tot problemen zoals ongelijkheid in inkomensverdeling en afhankelijkheid van buitenlandse investeringen.

- Invloed op de ruimtelijke omgeving: Het strand van Mambo Beach heeft door toerisme aanzienlijke veranderingen ondergaan, zoals de ontwikkeling van commerciële infrastructuur zoals restaurants, bars en winkels. Dit heeft geleid tot verdichting van bebouwing en druk op de beschikbare ruimte, evenals mogelijke problemen met afvalbeheer.

Verandering in cultuur op lokale leefstijl:

Door de komst van toeristen is de lokale leefstijl bij Mambo Beach veranderd. Lokale bewoners passen zich aan de behoeften van toeristen aan, waardoor traditionele gewoonten en gebruiken mogelijk worden verdrongen door meer commerciële activiteiten. Ook kan er sprake zijn van culturele toe-eigening, waarbij elementen van de lokale cultuur worden gecommercialiseerd om tegemoet te komen aan toeristische verwachtingen.

Presentatie van bevindingen:

Digitale presentatie: Een PowerPoint-presentatie met foto's van Mambo Beach, grafieken over de economische impact van toerisme en quotes van lokale bewoners over de veranderingen in hun leefomgeving.

Mondelinge presentatie:

Tijdens de mondelinge presentatie zullen we onze bevindingen delen met de klas, waarbij we ons richten op de verschillende aspecten van de impact van toerisme op Mambo Beach. We zullen anekdotes delen van onze interviews met lokale bewoners en foto's tonen om de veranderingen te illustreren. Daarnaast zullen we discussiëren over mogelijke manieren om het cultureel erfgoed te behouden terwijl we profiteren van toerisme, zoals het implementeren van duurzame ontwikkelingspraktijken en het betrekken van de lokale gemeenschap bij besluitvormingsprocessen.

Stap 3

Vragen

Curaçao is voor migranten uit de regio een aantrekkelijke bestemming. Zo zijn er de afgelopen jaren veel Venezolanen en Colombianen naar Curaçao gekomen.

1 Geef twee redenen waarom Curaçao aantrekkelijk is voor deze regionale migranten.

- Voor migranten uit landen met economische problemen, zoals Venezuela, kan Curaçao dus aantrekkelijk zijn vanwege de mogelijkheid om werk en een beter inkomen te vinden.

- Curaçao wordt vaak gezien als een relatief veilige bestemming in vergelijking met sommige andere landen in de regio.

- Curaçao ligt dicht bij Venezuela en Colombia, waardoor het een relatief gemakkelijke bestemming is voor migranten uit deze regio's. De korte afstand vergemakkelijkt de reis en maakt het mogelijk voor migranten om snel naar Curaçao te komen.

2 Geef twee redenen waarom het voor landen als Aruba en Curaçao van belang kan zijn om een actief migratie- en integratiebeleid te voeren.

- Een goed doordacht migratie- en integratiebeleid kan bijdragen aan de economische groei van Curaçao. Migrantten kunnen nieuwe vaardigheden, kennis en arbeidskrachten met zich meebrengen die kunnen bijdragen aan de ontwikkeling van de economie, vooral in sectoren waar tekorten aan arbeidskrachten bestaan.

- Een actief migratie- en integratiebeleid kan ook bijdragen aan sociale cohesie en stabiliteit in Curaçao. Door migrantten te ondersteunen bij hun integratie en hen gelijke kansen te bieden, kan worden voorkomen dat sociale spanningen ontstaan tussen verschillende bevolkingsgroepen.

Migrantten worden bijna overal ter wereld vaak met argwaan bekeken door lokale bewoners. Zij kunnen zich bedreigd voelen door nieuwkomers. De angst heerst dat de komst van migrantten in hun nadeel zal zijn.

3 Geef een voorbeeld van een sociaaleconomische dreiging.

Migrantten zullen de banen innemen, waardoor 'ik' straks werkloos ben.

4 Geef een voorbeeld van een culturele bedreiging.

Migrantten spreken de taal niet, 'ze' brengen een andere godsdienst met zich mee, 'ze' hebben andere tradities en gewoonten, 'ik' wil dat alles blijft zoals het is en wil niet veranderen.

5 Denk jij dat deze angsten terecht zijn? Waarom wel of niet?

- Ja, angsten moet je serieus nemen, misschien wil iemand werken voor een lager loon en verdient de lokale bevolking dan ook minder.

We wonen op een klein eiland, als er heel veel migrantten komen, verandert er van alles en moeten we straks allemaal bijvoorbeeld Spaans gaan spreken.

- Nee, migrantten doen vaak het werk dat lokale bewoners niet willen doen. Lokale bewoners zijn beter beschermd met contracten dus zullen niet zomaar ontslagen worden. Het eiland is gevormd door migrantten. Mensen passen zich aan, het is verrijking als we van elkaar kunnen leren.

Voor een land als Jamaica zijn remittances van groot belang.

6 Geef aan uit welke landen de meeste remittances zullen komen? Geef vervolgens een reden hiervoor vanuit de culturele en economische dimensie.

Landen: VS, Canada, Verenigd Koninkrijk.

Culturele verklaring: de taal Engels die gesproken wordt in deze landen/ De historisch-culturele relatie met het Verenigd Koninkrijk.

Economische verklaring: Dit zijn welvarende landen, waar werk te vinden is voor migrantten.

7 Geef een reden waarom er expats nodig zijn op de ABC-eilanden. Noem in je antwoord twee sectoren waarin expats komen werken.

Vanwege personeelstekorten in de zorg en het onderwijs.

8 Noem een positief en een negatief gevolg van expats voor de cultuur op de ABC-eilanden.

Positief: expats brengen nieuwe kennis en ideeën met zich mee.

Negatief: sommige expats mengen zich weinig met de lokale bevolking, wat tot spanningen kan leiden.

9 Geef aan wat er precies gevierd wordt tijdens Siman di Kultura op Curaçao.

Tijdens Siman di Kultura op Curaçao wordt een week lang cultuur, eten, muziek, en lokale helden gevierd. Het evenement is bedoeld om alle lagen van de bevolking samen te brengen en mensen te tonen waar ze trots op kunnen zijn in hun cultuur.

10 Heb je persoonlijke ervaringen met Siman di Kultura? Zo ja, wat vond je het meest opvallend of bijzonder? Zo nee, is er een vergelijkbaar evenement in je eigen land en wat vind je daarvan?

Eigen antwoord

11 Geef aan op welke manieren een evenement zoals Siman di Kultura verbondenheid kan creëren in een gemeenschap of begrip kan bevorderen tussen verschillende culturen.

Siman di Kultura draagt bij aan het tonen van trots in de eigen cultuur door middel van vieringen en activiteiten. Het evenement kan verbondenheid in de gemeenschap bevorderen door verschillende culturen en nationaliteiten samen te brengen.

Opdracht: Mengculturen

Gebruik bron 8.

Bron 8

Creolisering op Curaçao

Door de migratie is er op Curaçao een mengmoes van culturen te vinden. Er zijn ongeveer 207 nationaliteiten te vinden onder de bevolking. Mensen met verschillende culturele achtergronden die met elkaar leven, nemen gewild of ongewild culturele uitingen van elkaar over. Het proces van wisselwerking tussen (sub)culturen waarbij door wederzijdse beïnvloeding en interactie een nieuwe (sub)cultuur ontstaat wordt **creolisering** genoemd. In het Caribisch gebied gaat het met name over de vermenging van de Afrikaanse en de Europese cultuur.

Doe onderzoek naar creolisering op jouw eiland.

- Werk samen met een klasgenoot.

- Ga op zoek naar uitingen die laten zien dat verschillende culturen zijn samengekomen door wederzijdse beïnvloeding.
Jullie kunnen kijken naar architectuur, straatvoedsel, kledingstijlen, taalgebruik, religieuze uitingen van de cultuur die het resultaat zijn van de wisselwerking tussen verschillende culturen.
- Maak een collage met foto's en/of tekeningen van jullie bevindingen.
- Vraag een aantal klasgenoten om jullie collage te beoordelen. Jullie beoordelen de collage van de klasgenoten.

Hier zijn enkele ideeën voor de collage:

Architectuur: Foto's van gebouwen en huizen op Curaçao die een mix van Europese en Afrikaanse architectonische stijlen laten zien, zoals de kleurrijke huizen in de wijk Punda in Willemstad.

Straatvoedsel: Afbeeldingen van populaire lokale gerechten die een mix zijn van verschillende culinaire tradities, zoals karni stoba (stoofpot) met Afro-Caribische invloeden en pastechi (pasteitjes) met Europese invloeden.

Kledingstijlen: Foto's van mensen gekleed in traditionele kleding die de mix van Europese en Afrikaanse mode weerspiegelen, zoals de kleurrijke en feestelijke klederdracht tijdens carnavalsoptochten.

Taalgebruik: Voorbeelden van Papiaments, de lokale taal van Curaçao, die een mix is van Europese talen (voornamelijk Spaans, Portugees en Nederlands) en Afrikaanse talen, samen met Engelse en Nederlandse leenwoorden.

Religieuze uitingen: Afbeeldingen van kerken en tempels op het eiland die verschillende religies vertegenwoordigen, zoals de katholieke kerk en de synagoge, die de diversiteit van religieuze overtuigingen op Curaçao laten zien.

Je kunt deze afbeeldingen verzamelen en op een creatieve manier op een collage plaatsen om de culturele diversiteit en creolisering op Curaçao te illustreren.

Stap 4

Vragen

1 Geef een omschrijving in eigen woorden van het begrip ruimtelijke segregatie én geef een voorbeeld, vanuit je eigen omgeving.

Ruimtelijke segregatie is de fysieke scheiding in een gebied. Bijvoorbeeld in een stad waarbij mensen met een vergelijkbare sociaaleconomische kenmerken, zoals inkomen of etniciteit bij elkaar wonen in aparte wijken.

Eigen voorbeeld.

2 Geef een omschrijving in eigen woorden van het begrip gentrificatie én geef een voorbeeld, vanuit je eigen omgeving.

Gentrificatie is een ruimtelijk proces waarbij een gebied met een lager sociaaleconomische status door investeringen een verandering ondergaat, waardoor het gebied aantrekkelijker wordt voor mensen met een hogere sociaaleconomische status.

Eigen voorbeeld.

3 Beschrijf de gemengde gevoelens die de bewoners uit bron 26 hebben over het vernieuwingsproject in hun wijk.

Bewoners van Kura'i Shon Fil hebben gemengde gevoelens omdat ze blij dat hun wijk eindelijk wordt opgeknapt. Maar tegelijkertijd hebben ze de angst voor mogelijke

veranderingen die het project met zich mee kan brengen. Angsten zoals huurverhogingen en gedwongen verhuizingen.

4 Geef aan wat volgens jou een goede oplossing zou zijn voor de angsten voor de lokale bewoners.

Voorbeeld antwoorden;

- De overheid moet ervoor zorgen dat de huidige bewoners de komende jaren geen huurverhoging krijgen.
- De bewoners van de wijk Kura'i Shon Fil betrekken bij de renovaties. Zorgen dat zij aan het werk kunnen en inkomsten verdienen.
- Luisteren naar de lokale bewoners en vragen wat zij vinden dat gedaan moet worden in de wijk.

Bij het onderwerp op toerisme werd het proces 'disneyfication' genoemd.

5 Beschrijf het verband tussen gentrification en disneyfication.

Disneyfication en gentrification gaan vaak hand in hand in toeristische steden, het zijn beide processen die stadswijken sterk veranderen, vaak in het nadeel van de oorspronkelijke bewoners.

Bij gentrificatie worden armere wijken opgeknapt zodat rijkere mensen of toeristen worden aangetrokken. Bij disneyfication gaat de vernieuwing zo ver, dat de wijk verandert in een plek waar de cultuur, geschiedenis en identiteit vervangen wordt door commerciële toeristentrekkers.

6 Geef aan hoe ruimtelijke segregatie kan leiden tot sociale ongelijkheid op eilanden zoals Bonaire.

Ruimtelijke segregatie zorgt ervoor de mensen met lage inkomens vaak verder van voorzieningen wonen / in slechtere huizen wonen / minder toegang hebben tot goed onderwijs / werk.

Op Bonaire kunnen mensen met een uitkering alleen buiten de stad wonen, terwijl rijkere Europese Nederlanders in betere / centrale wijken wonen. Hierdoor wordt de kloof tussen arm en rijk groter.

Eindopdracht: Schetskaart hoofdstad

Een schetskaart is een eenvoudige, vaak handmatig gemaakte tekening of kaart die wordt gebruikt om de grenzen of de belangrijkste kenmerken van een gebied of terrein weer te geven.

In deze opdracht ga je, samen met een klasgenoot, een schetskaart maken van de hoofdstad van jouw eiland. De schetskaart kun je digitaal maken op de computer of uittekenen op een groot vel papier.

1 Op de kaart moet het volgende te zien zijn: belangrijke wegen, de wijken, rivieren, etc. met hun namen. Maak hierbij onder andere gebruik van Google Maps (streetview), of een echte kaart.

2 Maak een legenda en schets, kleur of schrijf in de wijken informatie over:

- Woningkenmerken; daarbij teken of noteer je informatie over:
 - o het type woning; bijvoorbeeld vrijstaand, appartement.
 - o ouderdom; bijvoorbeeld erfgoed, nieuwbouw.
 - o staat van onderhoud; bijvoorbeeld goed onderhouden, of niet, gerenoveerd
 - o bevolkingssamenstelling; bijvoorbeeld sociaaleconomische positie
ethniciteit, leeftijd
- Type wijk qua ontstaanswijze; Zelfbouwwijk volgens zelfbouwtraditie, sloppenwijk, wijk ontwikkelt door projectontwikkelaars enz.
- Horeca en toerisme, denk hierbij aan restaurants en hotels en is dit nieuw gebouwd of staan deze er al lang.
- Winkels en bedrijven
- Voorzieningen, denk hierbij aan scholen, zorginstelling, sport.

Jullie hoeven natuurlijk niet elk gebouw te tekenen of te beschrijven, het gaat om een algemeen beeld van een wijk. Voor het buurtprofiel van een wijk kan je via het internet ook vaak al veel informatie vinden, door op de naam van de wijk te zoeken.

3 Nu je veel informatie over deze stad hebt verzameld kun je de volgende vragen beantwoorden:

- Is er sprake in deze stad van ruimtelijke segregatie? Waarom wel of niet, licht je antwoord toe.
- Is er in deze stad van gentrificatie? Waarom wel of niet, licht je antwoord toe?
- Is er in deze stad sprake van sociale segregatie? Waarom wel of niet, licht je antwoord toe.
- Is er in deze stad sprake van zelfbouwbouwwijken? In welke mate zijn hier voorzieningen?

4 Als jullie in het bestuur van de stad zouden zitten hoe zou je een van bovenstaande problemen gaan oplossen?

Tip docent: wanneer deze opdracht te groot is qua tijd, of je wilt juist meer diepgang. Kan je de klas ook verdelen in groepjes en ieder groepje een wijk geven en daar informatie over verzamelen. Dit kan dan uiteindelijk gebundeld worden.

Doel: Bij deze opdracht worden de begrippen gentrificatie en ruimtelijke segregatie met een creatieve werkwijze inzichtelijk. Leerlingen besteden aandacht aan hun eigen omgeving, leren hierover en gaan nadenken over de ruimtelijke inrichting.

Stap 5 VWO

Opdracht: Sloppenwijken

In sloppenwijken is zelfbouw aan de orde van de dag. Bewoners proberen er met elkaar het beste van te maken, maar de ontwikkelkansen zijn klein. Vele hulporganisatie proberen deze problematiek aan te pakken. Eén van de organisaties die zich in de Dominicaanse Republiek inzet is Sociedad Lucas.

Bron 16

Project: Achterstandskinderen in de Dominicaanse Republiek

Problematiek

Voor bewoners van achterstandswijken in de Dominicaanse Republiek is het leven vaak moeilijk. Gezondheidszorg en scholing zijn voor de meesten onbetaalbaar. Dit zorgt ervoor dat veel mensen analfabeet zijn en dat er regelmatig kinderen overlijden doordat er geen medische zorg beschikbaar is.

Voedsel, onderwijs...

Sociedad Lucas zet zich in voor kinderen uit de sloppenwijken van Santo Domingo, de hoofdstad van de Dominicaanse Republiek, en kinderen uit arme gezinnen op het platteland. De organisatie voorziet ongeveer honderd kinderen uit de wijk El Cacique elke morgen van een gezond ontbijt. Daarnaast geven ze psychologische hulp aan kinderen die dat nodig hebben en verlenen ze gratis onderwijs. Tijdens het ontbijt vertellen medewerkers de kinderen een Bijbelverhaal en bidden ze met hen. Ook worden kinderen geholpen bij het maken van hun schoolwerk en motiveren ze hen om zich in te zetten voor hun toekomst.

... en medische zorg

Sociedad Lucas zorgt ook voor medische hulp. In één van de wijken van Santo Domingo is er een kliniek waar de patiënten naar draagkracht betalen voor de medische zorg die ze krijgen. Verder is er een 'medische brigade' die elke maand een dorp in de omgeving bezoekt en daar medische zorg verleent.

Bron: bijzonderenoden.nl

Gebruik bron 16.

- 1 Welke maatschappelijke problemen worden genoemd als uitdagingen voor de bewoners van de achterstandswijken?
- 2 Hoe draagt Sociedad Lucas bij aan het verbeteren van de levensomstandigheden van kinderen in de sloppenwijken van Santo Domingo?
- 3 Hoe kunnen initiatieven zoals die van Sociedad Lucas, maar ook van andere organisaties bijdragen aan het doorbreken van de vicieuze cirkel van armoede in achterstandswijken?
- 4 Welke rol zouden overheden kunnen spelen bij het aanpakken van de problemen waarmee bewoners van achterstandswijken mee worden geconfronteerd.

5 In het eerste katern van de sociaal culturele dimensie zijn de Sociale Ontwikkelingsdoelen (SDG's) besproken. Welke SDG's zouden de meeste aandacht moeten krijgen in een wijk zoals El Cacique?

1 Ontoegankelijke gezondheidszorg, onbetaalbaar onderwijs, analfabetisme, overlijden van kinderen, te weinig/gezond voedsel, gebrek aan psychologische hulp.

2 De organisatie geeft kinderen een gezond ontbijt, biedt psychologische hulp, verleent gratis onderwijs, helpt bij huiswerk, motiveert in toekomstdromen en zorgt voor medische hulp in de wijk.

3 Door het geven van gratis onderwijs, gezondheidszorg en psychologische hulp verbeteren de kansen en het welzijn van de kinderen. Zij krijgen een mogelijkheid om zich te kunnen ontwikkelen. Op de langere termijn kan dit bijdragen aan het doorbreken van de vicieuze cirkel van armoede.

4 Overheden kunnen een rol spelen door beleidsmaatregelen te nemen die toegang tot gezondheidszorg en onderwijs verbeteren, zodat er wordt gestreefd naar gelijkheid van kansen. Misschien kan een overheid meer samenwerken met hulporganisaties die expertise hebben.

5 De SDG doelen 1 geen armoede, 2 geen honger, 3 goede gezondheid en welzijn en 4 kwaliteitsonderwijs.

Eindopdracht: Schetskaart hoofdstad

Een schetskaart is een eenvoudige, vaak handmatig gemaakte tekening of kaart die wordt gebruikt om de grenzen of de belangrijkste kenmerken van een gebied of terrein weer te geven.

In deze opdracht ga je, samen met een klasgenoot, een schetskaart maken van de hoofdstad van jouw eiland. De schetskaart mag je maken achter de computer of teken je uit op groot vel papier.

1 Op de kaart moet het volgende te zien zijn: belangrijke wegen, de wijken, rivieren, etc. met hun namen. Maak hierbij onder andere gebruik van Google maps (streetview), of een echte kaart.

2 Maak een legenda en schets, kleur of schrijf in de wijken informatie over:

- Woningkenmerken; daarbij teken of noteer je informatie over:
 - o het type woning; bijvoorbeeld vrijstaand, appartement.
 - o ouderdom; bijvoorbeeld erfgoed, nieuwbouw.
 - o staat van onderhoud; bijvoorbeeld goed onderhouden, of niet, gerenoveerd
 - o bevolkingssamenstelling; bijvoorbeeld sociaaleconomische positie
etniciteit, leeftijd
- Type wijk qua ontstaanswijze; Zelfbouwwijk volgens zelfbouwtraditie, sloppenwijk, wijk ontwikkelt door projectontwikkelaars enz.
- Horeca en toerisme, denk hierbij aan restaurants en hotels en is dit nieuw gebouwd of staan deze er al lang.
- Winkels en bedrijven
- Voorzieningen, denk hierbij aan scholen, zorginstelling, sport.

Jullie hoeven natuurlijk niet elk gebouw te tekenen of te beschrijven, het gaat om een algemeen beeld van een wijk. Voor het buurtprofiel van een wijk kan je via het internet ook vaak al veel informatie vinden, door op de naam van de wijk te zoeken.

3 Nu je veel informatie over deze stad hebt verzameld kun je de volgende vragen beantwoorden:

- Is er sprake in deze stad van ruimtelijke segregatie? Waarom wel of niet, licht je antwoord toe.
- Is er in deze stad van gentrificatie? Waarom wel of niet, licht je antwoord toe?
- Is er in deze stad sprake van sociale segregatie? Waarom wel of niet, licht je antwoord toe.
- Is er in deze stad sprake van zelfbouwbuurten? In welke mate zijn hier voorzieningen?

4 Als jullie in het bestuur van de stad zouden zitten hoe zou je een van bovenstaande problemen gaan oplossen?

Tip docent: wanneer deze opdracht te groot is qua tijd, of je wilt juist meer diepgang. Kan je de klas ook verdelen in groepjes en ieder groepje een wijk geven en daar informatie over verzamelen. Dit kan dan uiteindelijk gebundeld worden.

Doel: Bij deze opdracht worden de begrippen gentrificatie en ruimtelijke segregatie met een creatieve werkwijze inzichtelijk. Leerlingen besteden aandacht aan hun eigen omgeving, leren hierover en gaan nadenken over de ruimtelijke inrichting.

Antwoorden Toetsvragen

1. Hieronder staan twee stellingen over cultuur. Welk antwoord is juist?

Stelling 1: Het Caribisch gebied hoort bij het cultuurgebied Noord-Amerika.

Stelling 2: Immateriële cultuurkenmerken veranderen minder snel dan materiële cultuurkenmerken.

- A) Beide stellingen zijn juist
- B) Beide stellingen zijn onjuist
- C) Stelling 1 is juist, stelling 2 is onjuist
- D) Stelling 2 is juist, stelling 1 is onjuist**

2. De gevolgen van het toerisme kan je vanuit verschillende dimensies bestuderen.

Hieronder staan een aantal gevolgen. Welke dimensies horen hierbij?

Dimensie	Voorbeelden van gevolgen van toerisme
1	Doordat het koraalgebied zo bijzonder is komen er vele toeristen duiken en ontstaat er schade aan het ecosysteem.
2	Een horecaondernemer besluit een eigen restaurant te beginnen vlakbij een populair strand.

3	Toeristen in schaars geklede kleding bezoeken een kerk en maken foto's, een kerklid voelt zich hierbij niet in zijn waarde gelaten tijdens het bidden.
---	--

- A) 1. Economische dimensie, 2 Economische dimensie, 3. Sociaal culturele dimensie
- B) 1. Sociaal culturele dimensie, 2. Politiek dimensie, 3. Sociaal culturele dimensie
- C) 1. Fysische dimensie, Economische dimensie, 3. Sociaal-culturele dimensie**
- D) 1. Fysische dimensie, 2. Economische dimensie 3. Politiek dimensie

3. Hieronder staat een afbeelding met onderschrift. Welk begrip uit dit katern opdracht past hier het beste bij.

Mensen die Nederlander worden kunnen een paspoort aanvragen

Bron: <https://www.beekdaelen.nl/paspoort-id-kaart-en-rijbewijs>

- A) Identiteit
- B) Integratie
- C) Nationaliteit
- D) Naturalisatie**

4. Hieronder volgen twee stellingen over remittances. Welk antwoord is juist?

Stelling 1: Het verzenden van remittances kost geld.

Stelling 2: Remittances zorgen ervoor dat iedereen in het ontvangende land profiteert.

- A) Beide stellingen zijn juist
- B) Beide stellingen zijn onjuist
- C) Stelling 1 is juist, stelling 2 is onjuist**
- D) Stelling 2 is juist, stelling 1 is onjuist

5. Hieronder staan twee stellingen over de positie van migranten. Welk antwoord is juist?

Stelling 1: Mede door de ruimtelijke segregatie is het makkelijker voor migranten om te integreren.

Stelling 2: Een concentratie van migranten van dezelfde afkomst in een wijk ontstaat vooral door de hoge huurprijzen.

- A) Beide stellingen zijn juist
- B) Beide stellingen zijn onjuist**
- C) Stelling 1 is juist, stelling 2 is onjuist
- D) Stelling 2 is juist, stelling 1 is onjuist

6. Bevolkingsgroepen in de samenleving hebben, hoewel ze wel door elkaar wonen nauwelijks contact met elkaar.

Welk begrip past hier het beste bij?

- A) Discriminatie
- B) Gentrificatie
- C) Sociale segregatie**
- D) Ruimtelijke segregatie

7. Hieronder staan twee stellingen over gentrificatie. Welk antwoord is juist?

Stelling 1: Bij gentrificatie worden oude en vervallen gebouwen in een wijk van een stad, gerenoveerd of helemaal gesloopt.

Stelling 2: Bij gentrificatie stijgen vaak de huurprijzen, of komen er dure voorzieningen waar de oude bewoners geen gebruik van zullen maken.

- A) Beide stellingen zijn juist**
- B) Beide stellingen zijn onjuist
- C) Stelling 1 is juist, stelling 2 is onjuist
- D) Stelling 2 is juist, stelling 1 is onjuist

VWO

8. Wat is een kenmerk van zelfbouwwijken

- A) Weinig betrokkenheid van bewoners
- B) Sterk gevoel van eigenaarschap**
- C) Overheidsregulering

9. Wat voor proces is er gaande bij creolisering?

- A) Een proces van assimilatie
- B) Een proces van segregatie
- C) Een proces van isolatie
- D) Een proces van acculturatie**

Antwoorden examenvragen

Antwoorden examenvragen

1 Geef aan waarom de verschillen in diffusie gedeeltelijk verklaarbaar zijn vanuit de historische dimensie.

Toeristische herkomstgebieden worden deels bepaald door het koloniale verleden.

Stelling: 'Diffusie leidt tot positieve gevolgen voor het eiland waar je woont.'

2 Geef een argument voor deze stelling en een argument tegen deze stelling.

Antwoord is correct indien voorbeelden van positieve en negatieve gevolgen van diffusie worden genoemd.

3 Noem twee namen van zulke gebieden/eilanden en verklaar hoe het komt dat je ze niet tegenkomt in de statistieken.

Twee namen van eilanden/gebieden in het Caribisch gebied die niet onafhankelijk zijn.

Voorbeelden zijn: alle Franse eilanden en Frans-Guyana, Puerto Rico, de Virgin eilanden, Cayman eilanden, de BES-eilanden, enz.

Deze gebieden/eilanden zijn niet onafhankelijk/vallen meestal onder het 'moederland'/zijn bij de statistieken van het moederland te vinden.

4 Geef aan

- uit welk Aziatisch land de meeste immigranten naar het Caribisch gebied kwamen;
- om welk motief ze naar het Caribisch gebied kwamen.

India.

Na afschaffing van de slavernij/door arbeidstekorten/als contractarbeiders om te werken op de plantages.

5 Geef hiervoor twee redenen: één vanuit de economische dimensie en één vanuit de sociaal-culturele dimensie.

Economische dimensie: weinig geld beschikbaar; belangenverschillen tussen de verschillende eilanden die leiden tot de discussie over de mate waarin elk land moet bijdragen

Sociaal-culturele dimensie: verscheidenheid tussen de eilanden op het gebied van taal, religie, opleidingsniveau

6 Noem twee argumenten tegen de keuze van deze indeling.

Tussen Caribisch gebied en Venezuela bestaan verschillen in:

- dominante cultuur (Caribisch gebied heeft meer verschillen in bijvoorbeeld taal, godsdienst, e.d.)
- de geschiedenis (bijvoorbeeld verschillen in koloniaal verleden)
- de geografische ligging (bijvoorbeeld continentale ligging tegenover eilanden)

7 Beschrijf de diffusie van het Andalusische Spaans in de pre-koloniale periode, de koloniale periode en de post-koloniale periode.

Pre-koloniale periode: Sevilla (Andalusië) trok migranten aan uit vele windstreken, waardoor het Andalusische Spaans is veranderd (vermengd/versimpeld).

Koloniale periode: ontdekking 'Nieuwe Wereld' zorgde voor/waardoor geografische en biologische invloeden.

Post-koloniale periode: invloeden door lokale culturen.

8 Beschrijft het begrip 'afstandsverval' uit en beschrijf vervolgens hoe dit begrip van toepassing is op de spreiding van het Caribische Spaans op het continent Zuid-Amerika.

Afstandsverval betekent dat relaties afnemen als de afstand toeneemt.

Hoe verder van de kust van de Caribische zee, hoe minder het Caribische Spaans wordt gesproken.

9 Geef aan wat het etnische verschil is tussen de autochtone bevolking van de Dominicaanse Republiek en de allochtone bevolking (de Haïtianen).

De bevolking van Haïti bestaat uit een groot percentage Afrikanen

De bevolking van de Dominicaanse Republiek bestaat grotendeels uit mulatten

Gebruikte bronnen:

- <https://blogs.iadb.org/migracion/en/challenges-and-opportunities-of-migration-in-the-caribbean/>
- https://gobiernu.cw/wp-content/uploads/2019/06/Onderzoek_Migranten_en_Integratie_op_Cura_ao_digitaal.pdf Regionale migratie en integratie op Curaçao.
- https://www.knomad.org/sites/default/files/publication-doc/migration_development_brief_38_june_2023_0.pdf#page=20 Remittances Remain Resilient but Are Slowing
- <https://caribischnetwerk.ntr.nl/2018/10/27/bewoners-vrezen-huurverhoging-na-opknapbeurt-wijk-met-eu-geld/>
- <https://www.amnesty-international.be/subthema/gedwongen-uthuiszetting-in-sloppenwijken/37551>

- <https://bijzonderenoden.nl/project/achterstandskinderen-in-de-dominicaanse-republiek/>

Geschiedenis van de Antillen, Dalhuizen L. et al., Zutphen: Walburg Pers, cop. 2009

- <https://www.mo.be/video/wat-betekent-de-term-diaspora>
- <https://www.lachispa.nl/artikelen-kunst-cultuur/anansi-in-slavernij/>
- <https://nos.nl/artikel/2297925-dna-thuistesten-en-trump-drijven-zwarte-amerikanen-naar-ghana>

Overige interessante artikelen over steden en gentrificatie in het Caribisch Nederland

<https://caribischnetwerk.ntr.nl/2018/03/03/fleur-de-marie-van-achterstandswijk-naar-attractie/>

<https://wearekids.studio/2023/05/04/displacement-of-locals-through-heritage-gentrification/>